

SPRAAKWATER GRONDWATER IS NIET ONUITPUTTELIJK!

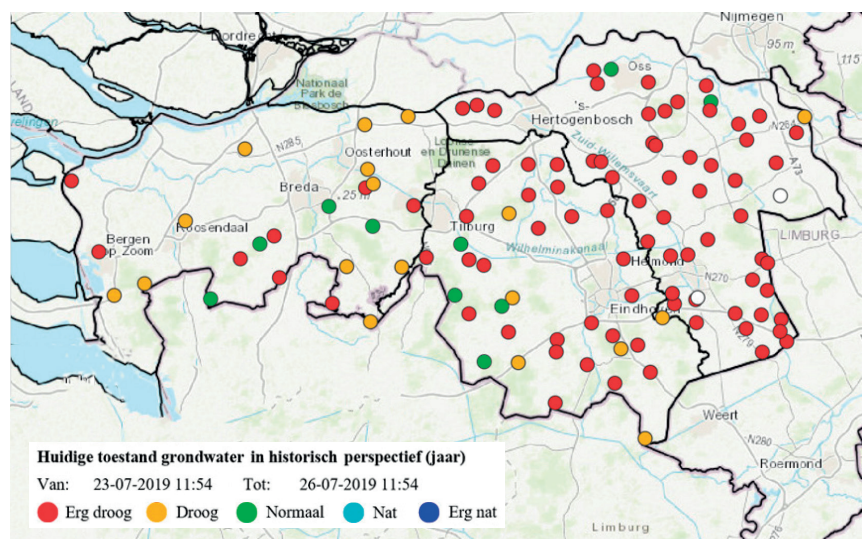
Peter Voorn, Corine Geujen*

■ Lekker toch zo'n lange warme zomer? Zwembaden worden gevuld, gazons en tuinen besproeid, de plantsoendienst geeft de bomen en nieuwe aanplant extra water, visvijvers worden bijgevuld, we douchen het stof en zweet van ons lijf, frisdrank, bier en ijs bereiken record verkopen en in het buitengebied zien we grote waterkanonnen de gewassen op het land besproeien. Allemaal putten we schoon en goedkoop grondwater uit een schijnbaar onuitputtelijke bron. Maar schijn bedriegt.

In de extreem droge zomer van 2018 sloegen natuurorganisaties al alarm over de schade vanwege de droogte in veel natuurgebieden. Op de zandgronden vielen honderden kilometers beken droog, waardoor vissen massaal stierven. Vennen en poelen en natte gebieden als hoogveentjes, broekbossen en weidevogelgebieden droogden op. Leefgebieden van kwetsbare plant- en diersoorten lopen hierdoor gevaar. Op veel plaatsen droogde de bodem uit en kropen bodemdieren zo diep weg, dat wulpen, dassen, hazelwormen, kievit en grutto niet meer aan wormen konden komen. Bloem-

rijke graslanden verdorpen al begin juli waardoor de zomergeneratie insecten niet of nauwelijks aan nectar van bloemen kon komen. Ook 2019 is tot nu toe erg droog. Op de meeste plaatsen zijn de watertekorten van 2018 nog niet aangevuld en er is nu al weer sprake van neerslagtekorten en zeer lage grondwaterstanden. Op veel plaatsen hebben bijzondere soorten die leven in hoogveen- en heidegebieden en vennen, beken en vochtige bossen een flinke klap gekregen. Het ziet er naar uit dat een aantal soorten amfibieën, vlinders, vogels, libellen, vissen en zoogdieren deze zomer een genadeklap krijgen.

De actuele situatie op 26 juli van het grondwatermeetnet van de provincie Noord-Brabant is illustratief voor alle zandgrondprovincies in het Oosten en Zuiden van ons land.

* Peter Voorn, Ecoloog Natuurmonumenten en Corine Geujen, Hydroloog Natuurmonumenten.

Ontwatering zorgt voor verdroging

In een natuurlijke situatie zakt het grondwater en water in vennen, poelen, beekdalen, veengronden en andere biotopen in een droge zomer natuurlijk ook, maar het kwam zelden tot volledige droogval. Er bleef altijd wel een beetje grondwater toestromen (kwelwater), waardoor de meeste beken nooit helemaal droogvielen en de natte natuur ook in droge jaren vochtig bleef.

Ontwatering, drainage en het oppompen van grote hoeveelheden water in de wijde omgeving van natuurgebieden zorgt al decennialang voor structurele verdroging. Een studie van Deltares toont aan grondwateronttrekking voor beregening enorm is toegenomen. De geregistreerde onttrekkingen door beregeningsputten steeg van 36 naar 54 miljoen kub in 2017. Voor de zomer van 2018 becijferde Deltares zelfs een verdubbeling tot 120 miljoen kuub grondwater in 6 zomerweken in 2018!

Ondiepe grondwatersystemen in onbalans

Door klimaatverandering en een optimale agrarische ontwatering is het groeiseizoen twee maanden langer geworden. Boeren willen vroeg het land op met hun machines en daarvoor is het nodig dat de grondwaterstand tot bijna één meter onder het maaiveld wordt verlaagd. De periode waarin het grondwater echt goed aangevuld kan worden is in het agrarisch gebied ingekort tot enkele wintermaanden. Eind van de winter worden de waterpeilen verlaagd. Pas in april, na het mest rijden en zaaien mogen de stuwtejes weer omhoog om water vast te houden.

Om droogteschade te voorkomen zien we dat steeds meer boeren geïnvesteerd hebben in grote pompinstallaties. In een droger en opwarmend klimaat is het elk jaar weer spannend of er genoeg regen valt om het grondwater weer aan te vullen. Gebeurt dat niet dan kan de boer beregenen, voor de natuur is de strijd om water dan al grotendeels verloren! Ondanks waterbesparende maatregelen zien we dat op de zandgronden op de meeste plaatsen veel meer

grondwater wordt onttrokken dan er in een normale winter wordt aangevuld.

Het grondwater moet beter en duurzamer verdeeld worden

Om kwetsbare natuur te beschermen moet deze van voldoende water worden voorzien. Natuur moet het water dat daar valt kunnen vasthouden. Als het waterpeil in de directe omgeving te laag is, wat bijna altijd het geval is door de vele sloten en waterlopen voor de afwatering van de landbouwgebieden, kan dat niet: het water lekt weg, de natuur verdroogt.

Natuurmonumenten pleit voor het veel beter vasthouden van water en vermindering van gebruik van grondwater. Dit kan door het instellen van bufferzones rondom natuurgebieden waar water beschermd wordt en het waterpeil hoog genoeg is om verdroging van natuurgebieden te voorkomen. De omvang ervan is afhankelijk van de lokale geohydrologie en waterbalans. Hiervoor zal samen met alle betrokken een regionaal hydrologisch model kunnen worden uitgewerkt. Bij dreigende droogval moeten noodmaatregelen beschikbaar zijn, zoals de mogelijkheid op een verbod voor beregening.

Het belang van deze verandering naar een duurzamer watersysteem en waterbenutting is voor alle sectoren heel groot, niet alleen voor natuur. Het waterbeheer moet veranderen van snel afvoeren van water naar veel langer water en grondwater vasthouden. Natuurgebieden kunnen daarin een grote rol spelen als sponzen die het water langer vasthouden. Daarvoor is het wel nodig dat het grondwater in de bufferzones voldoende hoog blijft om te voorkomen dat het water weer snel onder de beken en natuurgebieden weggetrokken wordt. Hiermee kan de landbouw beter droogteperiodes overbruggen en bestaat er minder risico op verzakking van bebouwing en infrastructuur. Dit is te realiseren door; het verhogen van de gemiddelde agrarische grondwaterstanden, waterbesparing, wateropslag in natte tijden, meer gebruik maken van oppervlaktewater, grondwatergebruik reserveren voor hoogwaardige

Drooggevallen ven

toepassingen en een uitgekiend agrarisch watergebruik. Daarbij hoort naar onze mening ook een veel strikter en consequenter beregeningsbeleid, afgestemd op de draagkracht van de nabijgelegen natuurgebieden. Waarbij droogval van beken, hoogveen en (grond-)water afhankelijke bijzondere natuur ten alle tijden moet worden voorkomen. In deze droge zomer groeit opnieuw de vraag naar grondwater. Om kwetsbare natuur te beschermen moet er zuiniger met het schaarse water worden omgegaan, zowel oppervlakte als grondwater. Daarom vragen wij waterschappen om maatregelen te treffen zodat het water niet nóg lager zakt. We roepen de waterschappen op om werk te maken van droogte robuuste water- en grondwatersystemen. De rek is er uit en grondwater blijkt niet onuitputtelijk.

Bronnen:

- Effecten van toename beregening op daling grondwaterstanden zandgronden.
https://www.nhv.nu/uploads/files/20160719_nhv-achtergrondverlaging_29_sep_2016.pdf
- Monitor ondiep grondwater Noord-Brabant
<https://embed.hydronet.com/embed.aspx?id=6045&h=4610815681>
- Evaluatie beregeningsbeleid Noord-Brabant 2014-2018.:
http://www.google.nl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwi1pc6E_c3jAhWRqaQKHxM8DYg-QFjAAegQIABAC&url=http%3A%2F%2Fonderzoeksbank.brabant.nl%2Fonderzoeksbank%2Fdownload%2F3D338%2Fonderzoek%3D247%2F&usg=AOvVaw0Op-3mtNUy9QnP0REBsF8Vh
- Draagkracht grondwater in Noord-Brabant. RHDHV 2017:
https://www.google.nl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwj62Mib_c3jAhWHMewKHSm8AP-wQFjAAegQIAxAC&url=https%3A%2F%2Fwww.brabant.nl%2Fhandlers%2FSSISModule%2Fdownloaddocument.ashx%3FdocumentID%3D1015612&usg=AOvVaw0j-Zi13N7Cd1MCWCelJMtXo